

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1
ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Хімчук В., студента IV курсу спеціальності «Правознавство» Юридичного інституту

Науковий керівник : Хрущ В.Д., професор, завідувач кафедри ТМПО

ДВНЗ « Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Побудова незалежної, соціально-правової, демократичної Української держави можлива лише у суспільстві з розвиненою правовою культурою й високим рівнем правової свідомості кожного громадянина.

Сьогодні Україна продовжує перебувати в економічній, політичній та правовій кризах, які пов'язані, зокрема з низьким рівнем правосвідомості. Тому проблема формування

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

правової свідомості особистості набуває загальнодержавного значення, адже право є фундаментальною цінністю світової культури, реалізує вимоги та досягнення цивілізації, забезпечує збереження й примноження потенціалу матеріальних і духовних багатств суспільства.

На основі Конституції України, Закону України «Про освіту» від 23.05 1991р, Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національної доктрини розвитку освіти України в ХХІ столітті, Національної програми правової освіти населення, «Конвенції ООН про права дитини від 20.11.1989р.», вітчизняна система освіти займається активним пошуком шляхів формування правової свідомості молоді. Зроблений чималий поступ у наукових дослідженнях. Зокрема, з юридичної точки зору проблему правової свідомості вивчали М.Богуславський, О.Ганзенко, В.Нерсисянц, В.Сальников, О.Скакун у педагогічному аспекті права свідомість є предметом дослідження Г.Васянович, Т.Бутківська, М.Городиський, І.Дарманська, В.Іова, Я.Кічук, О.Пометун, О.Сухомлинська. Ціннісно-виховний аспект формування правової культури молодших школярів висвітлений у працях І.Беха, Н.Бібік, І.Козубовської, В.Оржеховської, В.Тернопільської, М.Фіцули.

Мета на основі аналізу педагогічної та юридичної літератури розкрити теоретичні підходи до формування правової свідомості учнів молодшого шкільного віку.

Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми . Однією з основних складових системи виховання підростаючого покоління є правове виховання. Аналіз педагогічних праць з правового виховання засвідчує, що дослідники, визначаючи його сутність, звертаються до таких категорій, як «правова свідомість» та «правова культура» (С. С. Алексєєв, М. М. Фіцула, Л. І. Белозерцева, Н. П. Вербицький, В. Г. Подзолков).

Поняття «Правова свідомість» (правосвідомість), визначають як форму суспільної свідомості, що містить в собі сукупність поглядів, почуттів, емоцій, ідей, теорій та концепцій, а також уявлень і настанов, які характеризують відношення особи, суспільної групи і суспільства в цілому до чинного чи бажаного права, а також до всього, що охоплюється правовим регулюванням[1].

Правосвідомість є однією з пріоритетних складових теоретичної конструкції більш складних форм правових свідомостей (наприклад, національної «української правової свідомості»).

Скакун О.Ф. вважає, що свідомість людини, відтворюючи об'єктивні потреби суспільного розвитку, є передумовою і регулятором поведінки людини, які додають спрямованого характеру її діяльності[5].

Структуру правосвідомості складають:

1. Правова психологія:

– за формою відображення дійсності:

а) почуття; б) звички; в) настрої.

– за змістом правових поглядів:

а) знання права; б) оцінювання права; в) стереотипи правової поведінки.

2. Правова ідеологія:

– за формою відображення дійсності:

а) ідеї; б) уявлення; в) погляди, г) поняття; д) концепції.

– за змістом правових поглядів:

а) знання права; б) оцінювання права; в) стереотипи правової поведінки [3, с.9].

Правова свідомість зміцнює життєву позицію дитини, підвищує громадянську активність, загострює почуття непримиренності до негативних явищ.

Поняття «Правова культура» визначають як різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності даного суспільства[2,с.107].

Правова культура особи – це така її властивість, яка характеризується повагою до права, знанням до його змісту та правомірною поведінкою в усіх життєвих ситуаціях.

Елементами правової культури особи є:

1. Знання змісту норм права.

2. Повага до права.

3. Уміння реалізації права.

4. Правомірна поведінка

5. Звичка дотримувати норми права.

6. Нетерпимість до правопорушень.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Правову культуру молодшого школяра тлумачать як інтегративне особистісне утворення, яке є результатом формування правових знань, правосвідомості та правотворчої поведінки дитини.

До компонентів правової культури молодших школярів відносять: когнітивно - знаннєвий, мотиваційно-ціннісний та поведінково - діяльнісний.

Розвиток когнітивно-знаннєвого компоненту правової культури молодшого школяра включає знання і прийняття дітьми прав і обов'язків громадянина.

Розвиток мотиваційно-ціннісного компоненту правової культури молодших школярів передбачає формування ціннісних орієнтацій, що відповідають потребам соціуму, коригують суб'єктивне ставлення дітей до навколишнього світу і до самих себе.

Розвиток поведінково - діяльнісного компоненту правової культури молодшого школяра передбачає уміння реалізувати знання на практиці, здатність контролювати і коригувати свою поведінку відповідно до норм та вимог суспільства.

На думку М. М. Фіцули, здатність людини розуміти норми моралі та законів й відповідним чином поводитися не є вродженою [6, с. 24]. Ці властивості виникають під дією особливих (спеціальних) виховних заходів, у комунікації людини з іншими людьми, у процесі їх участі в різних видах діяльності.

Важливе місце у формуванні правосвідомості належить викладанню в початковій школі таких навчальних предметів як «Громадянська освіта», «Я і Україна», «Читання», «Математика», «Основи здоров'я». Важливим засобом формування правосвідомості учнів є приклад дорослих.

Надзвичайно широкі можливості щодо формування правосвідомості молодших школярів є у позаурочній роботі. У позаурочній роботі вчитель має можливість використовувати найрізноманітніші форми і методи правового виховання. У залежності від мети та обставин можуть використовуватися роз'яснення; розповіді, колективні та індивідуальні бесіди; аналіз життєвих ситуацій, обговорення з учнями літературних, літературно-публіцистичних творів, газетних статей і повідомлень з відповідною правовою оцінкою того, що трапилось; читання художніх творів; вікторини; конкурси; написання творів на правову тематику; створення спеціальних педагогічних ситуацій, виборчі екскурсії; включення дітей у процес вибору органів самоврядування (наприклад, вибору президента класу, чергових, відповідальних за певні напрямки життєдіяльності колективу); ділові ігри (правовий тренінг), запрошення представників органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів з відповідними виступами на правову тематику тощо.

Особливе місце серед зазначеного переліку методів і форм, на нашу думку, займають ігри. Найважливішими їх задачами є зацікавлення дітей правовою проблематикою, навчання спілкуванню з іншими людьми, вирішенню типових життєвих ситуацій, саморегуляції своєї поведінки. Саме за допомогою практичних вправ і тренувань можливе формування стану безпосередньої готовності дотримуватись певних норм.

Знання учнями своїх прав і обов'язків розширює можливості їхньої реалізації, зокрема й у власних інтересах.

Важливе місце у формування правосвідомості посідає виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів (Герба, Прапора, Гімну), державної мови. Українська національна символіка вперше за багатовікову історію одержала статус державної і сьогодні символізує єдність держави і нації, політичну, економічну і національну незалежність України. Використання державних символів у навчально-виховному процесі активізує почуття захищеності, юридичної, моральної і політичної дієздатності, гордості за єдину суверенну державу.

Формування правосвідомості у молодому шкільному віці є необхідним компонентом ранньої профілактики відхилень у поведінці учнів.

За даними спеціальних досліджень, збільшується число учнів початкової школи справи яких розглядають служби у справах неповнолітніх. Окрім того, на думку педагогів, сьогодні до першого класу приходять значна кількість дітей, які мали відхилення у поведінці в дитячому садку, не бажають учитися, тобто недостатньо підготовлені до школи. За даними вибірових досліджень вони складають 6–8 відсотків. На час закінчення початкової школи кількість важких учнів складає 10–12 відсотків [4, с. 19].

Зроблений В. Оржеховською аналіз 4500 негативних проявів поведінки, з яких 3400 межували з правопорушеннями (ситуація ризику), показав, що 10,1% вчинків скоєно учнями 7–10 років (початкових класів і молодшими підлітками), 13% – учнями 11–12 років, 22% – 13–14 років, 44,9% – 15–16 років [4, 20].

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Висновки Теоретичний аналіз педагогічної та юридичної літератури доводить, що правосвідомість є складним багаторівневим системним правовим явищем.

Формування правосвідомості учнів на сьогодні є одним із основних та реальних засобів, за допомогою якого держава може впливати на індивідуальний і груповий рівень правової свідомості суспільства.

Метою правового виховання учнів молодшого шкільного віку є формування в учнів такого рівня правової культури, який характеризується не тільки знанням права і розумінням його соціальної цінності, а й поведінкою, що відповідає праву.

У правовиховній роботі з молодшими школярами важливо дотримуватись загальнопедагогічних принципів виховання та специфічних принципів правового виховання. До специфічних принципів правового виховання відносять єдність правового і морального виховання; оперативність використання правової інформації; поєднання переконання з примусом; дотримання законності у правовому вихованні; єдності прав і обов'язків школярів.

1. Аблязов Д. Е. Міжнародна науково-практична конференція "Сучасні проблеми правової системи і державотворення в Україні" / Д. Е. Аблязов // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Сер. : Економіка і менеджмент. - 2011. - № 2. - С. 196-202. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsuem_2011_2_25.pdf

2. Іващенко С. Правова культура в контексті національного виховання / С. Іващенко К.: Освіта і управління. 1999. – №4. – С. 107–115.

3. Ляшенко І. Розвиток критичного мислення учнів на уроках правознавства / І. Ляшенко К.: Основа. 2002. – № 13. – С. 9 – 10.

4. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: Навч.-метод, пос. – К.: ВіАн, 1996. – 352 с.

5. Скакун О. Ф. Теорія права і держави [Текст] : підручник / О. Ф. Скакун. - Київ : Правова єдність : Алерта, 2014. – 524 с.

6. Фіцула М.М. Правове виховання учнів: Методичний посібник./ М.М. Фіцула К.: ІЗМН, 1997. – 148 с.